

Aan de slag met je verenigingsarchief

CEMPER vzw

Centrum voor Muziek en Podiumerfgoed

CEMPER adviseert, ondersteunt en begeleidt iedereen die met muziek- of podiumerfgoed in aanraking komt: van amateur tot professional, van hobbyist tot academicus, van erfgenaam tot verzamelaar.

⇒ **contact@cemper.be**

Aan de slag met je verenigingsarchief

- Sessie 1: Duiken in je archief en erfgoed
- Sessie 2: Digitaal en gedigitaliseerd verenigingsarchief
- Sessie 3: (Online) Presenteren van je erfgoed
- **Sessie 4: Immaterieel erfgoed versus het verhaal van je vereniging**
- Sessie 5: Archief en erfgoedcollecties: nood aan inventaris?

Reprise uit vorige sessie:

- Waarom je erfgoed presenteren?
- Mogelijke platformen
- Rekening houden met rechten

Vanavond:

- Wat is immaterieel erfgoed?
  - Begrip, beleid, ondersteuning
- Het verhaal van je vereniging

Deel I

Immaterieel cultureel erfgoed?

Waar denk je aan? Kan je enkele voorbeelden geven?

Immaterieel erfgoed

De **gewoontes, gebruiken, kennis en praktijken van mensen** die door de jaren heen steeds aan nieuwe mensen **doorgegeven** worden en met de tijd mee **veranderen**.

Domeinen van immaterieel cultureel erfgoed

- Volgens UNESCO
  - Vertellen en taalgebruik
  - Muziek en podiumkunsten
  - Feesten, rituelen en sociale gebruiken
  - Kennis en kunde op vlak van natuur en universum
  - Ambachten en vakmanschap
- Maar ook:
  - Sport en spel
  - Eten en drinken

Centrum voor Muziek- en Podiumkunsten

Erfgoedgemeenschap

Dit zijn de mensen die het erfgoed **doen en doorgeven**. Maar ook iedereen die de praktijk steunt en liefheeft.

Borgen

Bewust actie ondernemen om te zorgen dat mensen je erfgoed kennen, dat nieuwe generaties goesting krijgen om mee te doen en dat meer mensen het onder de knie krijgen. **Zorgen voor de toekomst** van immaterieel erfgoed.

UNESCO

2003 Conventie voor het Borgen van het Immaterieel Cultureel Erfgoed van de Mensheid

- Tegenhanger van Werelderfgoedconventie (1972)
- Waarde van erfgoed wordt bepaald door de gemeenschap
- Borgen is verantwoordelijkheid van lidstaat en gemeenschap

Beleidsinstrumenten

- www.immaterieelerfgoed.be
  - Het [overzicht](#) van immaterieel erfgoed
  - [Inventaris Vlaanderen](#) van het Immaterieel Cultureel Erfgoed
  - [Register](#) van Inspirerende Voorbeelden
- [Beurzen](#) voor het doorgeven van vakmanschap in een meester-leerlingtraject

Het overzicht van immaterieel erfgoed

<https://immaterieelerfgoed.be/nl/erfgoederen>

Inventaris Vlaanderen van het Immaterieel Cultureel Erfgoed

Criteria

1. De aanvraag heeft betrekking op **immaterieel cultureel erfgoed**.
2. Er is **consensus** binnen de erfgoedgemeenschap om het immaterieel cultureel erfgoed te laten plaatsen op de Inventaris Vlaanderen. Consensus wordt aangetoond door de betrokkenheid bij het opstellen van de aanvraag, van de groepen en gemeenschappen en eventueel ook individuen die deel uitmaken van de erfgoedgemeenschap.
3. De erfgoedgemeenschap **zet actief in op het borgen** van het immaterieel cultureel erfgoed. Dit wordt aangetoond met acties die met de erfgoedgemeenschap worden opgezet.
4. De erfgoedgemeenschap is zich **bewust van de kansen en uitdagingen** in de overdracht naar volgende generaties, engageert zich om knelpunten op te lossen en voert de nodige acties uit.

Register van Inspirerende Voorbeelden

- <https://immaterieelerfgoed.be/nl/inspiratie?category=voorbeelden&inspiring=true>

Veelgestelde vragen...

- Wanneer is iets immaterieel erfgoed?
  - Geen officiële erkenning nodig
  - Bepaald door de erfgoedgemeenschap
- Waarom is er een officiële inventaris?
  - Stimulans vanuit UNESCO
  - Duwtje in de rug voor erfgoedgemeenschappen

Beurzen voor het doorgeven van vakmanschap in een meester-leerlingtraject

- 1-op-1 doorgeven van vakmanschap
- Jaarlijkse indieningsronde (15/09)
- Trajecten van max. 2 jaar
- Gezamenlijk budget meester en leerling(en): €30 000

Immaterieel-erfgoedwerking CEMPER

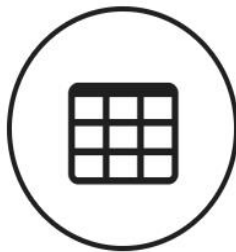
- Hulp bij registraties op het overzicht
- Begeleiding bij inventarisaanvragen
- Begeleiding bij beursaanvragen
- Advies bij alle mogelijke vragen rond borgen en immaterieel erfgoed van muziek- en podiumkunsten

Immaterieel erfgoed in Vlaanderen

Ontdek wat praktijken van vroeger betekenen voor mensen van nu én morgen

IMMATERIEEL ERFGOED

TOEKOMST GEVEN

KENNIS

ACTUEEL

DEEL II:

Het verhaal van je vereniging?

- Verhaal of *verhalen*?
- *uit en over* je vereniging?

Wie schreef er al een verhaal
over of uit de geschiedenis van haar vereniging?
Of maakte een reportage, documentaire of online tekst?

Verhalen uit en over je vereniging?

Verhalen kunnen handelen

- over aspecten van ‘immaterieel erfgoed’
- over andere aspecten van de geschiedenis van een vereniging
- deze bijdrage = over *geschiedschrijving* in brede zin, al dan niet over aspecten van ‘immaterieel erfgoed’

Verhalen uit en over je vereniging?

- indien niet in een document of opname vastgelegd:
  - wel 'niet-materieel'
  - daarom nog geen 'immaterieel erfgoed'
- eenmaal vastgelegd: 'roerend erfgoed'

Verhalen uit en over je vereniging

(1) *documenteren?*

(2) *onderzoeken?*

(3) *schrijven?*

Documenteren

- = Nieuwe materiële bron creëren voor later gebruik
  - over je eigen vereniging
  - over een andere vereniging
- (Bestaande bronnen verzamelen voor later gebruik)

Onderzoeken

- Onderzoeksvraag bedenken
- Bronnen verzamelen
(indien nodig: nieuwe bronnen creëren)
- Bronnen analyseren en interpreteren in functie van onderzoeksvraag

1. Verhalen uit en over je vereniging *documenteren*?

- Nieuwe materiële bron creëren voor later gebruik
  - Over je eigen vereniging
  - Over een andere vereniging
- (Bestaande bronnen verzamelen voor later gebruik)

Manieren om te documenteren?

Documenteerden jullie al verhalen uit en over je vereniging?

Hoe?

Manieren om te documenteren:

- Inspirerende borgingsvoorbeelden m.b.t. documenteren:
[https://immaterieelerfgoed.be/nl/inspiratie?category=voo
rbeelden&subcategories=documenteren](https://immaterieelerfgoed.be/nl/inspiratie?category=voo
rbeelden&subcategories=documenteren)
- Integrale geluids- of filmopname maken van activiteiten (concerten, bijeenkomsten), 'metadata' goed noteren, evt. *annotaties of commentaren*
- Korte smartphonefilmpjes *met commentaar*, later aan elkaar monteren
- Foto's maken *en annoteren*

Manieren om te documenteren?

- Herinneringen neerschrijven en evt. publiceren in het ledenblad
- Korte journalistieke interviews (met anderen) of zelfinterviews (al dan niet met vaste vragenlijst)
- Interviews volgens de methode van de 'mondelinge geschiedenis'
- De resulterende documenten goed en toegankelijk archiveren...

Wat is 'mondelinge geschiedenis'?

- een methode
  - een activiteit
  - een bron
  - een geschiedverhaal
-
- feiten controleren of betekenissen interpreteren?

(Bleyen & Van Molle, *Wat is mondelinge geschiedenis?*
Leuven 2012, 14 en 38)

Enkele aandachtspunten

Vorbereiding

- selectie van getuigen
- probleemstelling, 'themalijs' en evt. ~~'vragenlijst'~~ (zie verder)
- getuige contacteren, met voldoende uitleg over onderzoek: vertrouwensband
- contract met plichten van interviewer en rechten van de getuige, o.a. m.b.t. toekomstig gebruik

Naar: De Wever, Rzoska, Crul & François, *Van horen zeggen. Mondelinge geschiedenis in de praktijk* (Schaarbeek 2005)

Enkele aandachtspunten

Interview zelf:

- creëer aangename, veilige sfeer
- waar interviewen?
- hoe omgaan met 'themalijs' en 'vragenlijst'? Of één grote open vraag?
- thematische of eerder biografische benadering?
- interviewer 'afwezig' of 'aanwezig'?
- open, heldere en niet-suggestieve vragen; eerder 'hoe?' dan 'waarom?' of specifieke data
- van algemeen naar specifiek
- tips voor opname

Enkele aandachtspunten

Nazorg:

- contact met getuige onderhouden
- back-up
- archiveren met inhoudsfiche + overeenkomst indien naar bewaarinstelling
- prozaïsche of poëtische transcriptie, incl. non-verbale communicatie
- hoe interviews nadien gebruiken?

Enkele aandachtspunten

Binnenkort meer tips en links op

<https://www.cemper.be/praktijkwijzer> !

Zie ook:

<https://erfgoedviersprong.be/mondelinge-geschiedenis/>

<https://www.familiegeschiedenis.be/nl/bronnen/interview-mondelinge-geschiedenis>

https://cagnet.be/files/original/52489/2017-handleiding_mondelinge_geschiedenisCAG_extern.pdf

<https://www.vai.be/advies/kennisdossier-mondelinge-geschiedenis>

2. Verhalen uit en over je vereniging onderzoeken?

- Onderzoeksvraag bedenken
- Bronnen verzamelen in functie van onderzoeksvraag (indien nodig: nieuwe bronnen creëren)
- Bronnen analyseren en interpreteren

(Lees meer in: Jonckheere & Vos, “Hoe schrijf ik een historische tekst? Schrijven over de lokale muziek- en spektakelcultuur vanaf 1800”, in: *Bladwijzer*, 24 (2018) 4-9:

https://www.cemper.be/assets/documents/Bladwijzer-24_3_spektakelcultuur.pdf)

Van onderwerp naar onderzoeksvraag

Onderwerp = afbakening in tijd, plaats, ruimte en wellicht ook welke actor(en) je onder de loep neemt

Onderzoeksvraag (ook wel: probleemstelling, vraagstelling) = interpretatieve of thematische vraag die je wil beantwoorden

Voorbeelden?

Van onderwerp naar onderzoeksvraag

Onderwerp = afbakening in tijd, plaats, ruimte en wellicht ook welke actor(en) je onder de loep neemt

Onderzoeksvraag (ook wel: probleemstelling, vraagstelling) = interpretatieve of thematische vraag die je wil beantwoorden

- méér focus (selectiever)
- méér diepgang (grondigheid)
- méér vernieuwing (een antwoord dat nog niet gekend is)

Bronnen verzamelen

- Geschreven bron
- Niet-geschreven bron
  - object, beeld, audiovisueel, mondelinge bron ...
- Gepubliceerde bron (inclusief online):
Geloofwaardigheid? Populariserend of wetenschappelijk? *Peer reviewed* of gepubliceerd in eigen beheer? Wikipedia?
- Niet-gepubliceerde bron: archiefdocumenten, verhandelingen, ...

Bronnen verzamelen

- Primaire bron: uit eerste hand, directe getuigenis en/of vaak uit de tijd die je onderzoekt
- Secundaire bron: afgeleide of indirecte bron, vaak onder de vorm van (wetenschappelijke) literatuur die zich baseert op primaire bronnen
- Tertiaire bron: bv. encyclopedie, baseert zich op secundaire bronnen

= over het onderwerp zelf of over de context ervan

XII werken om het verleden te hervinden

<https://www.cemper.be/erfgoed-opzoeken/xii-werken-om-het-verleden-te-hervinden>

De XII werken

- I. Het werk van de voorgangers
- II. Het verenigingsarchief
- III. Vul het archief aan
- IV. De Heemkring of gemeente
- V. De collega's
- VI. Het parochiearchief
- VII. De gemeenteadministratie
- VIII. Hogerop
- IX. De pers, vaak een goudmijn!
- X. Festivals en wedstrijden
- XI. Allerlei manifestaties
- XII. De mensen achter de vereniging

Kritisch ten opzicht van bronnen

- **Wie** is de auteur van de bron?
- **Wanneer** werd de bron gemaakt?
- **Waar** werd de bron gemaakt?
- **Hoe** is de bron ontstaan? Welke **relatie** bestaat er tussen de bron en het historisch feit?
- **Voor wie en waarom** werd de bron gemaakt en gebruikt?

Metaniveau:

- Context van **onderzoeker**
- Context van de **bron**: Wetenschappelijk? Populair? Primair? Secundair?
- **Historiek** van de archiefvorming

Waar vind je bronnen?

Zie voor tips o.m.:

- Zoeken en vinden | CEMPER
- Bronnengids Podium (CEMPER): www.bronnengids.be

3. Verhalen schrijven

Tekstopbouw:

- Afhankelijk van formaat: artikel / boek / opiniestuk
- Afhankelijk van medium: papier / website / sociale media
- Afhankelijk van doelstelling:
  - kroniek met zgn. 'feitelijke' opsomming?
  - onderhoudende tekst met anekdotes of reminiscenties?
  - wetenschappelijke tekst met vraagstelling en discussie? (gradaties!)

Opbouw wetenschappelijke tekst

- Titel: aantrekkelijk + weergave van inhoud
- Inleiding:
  - Wat is het probleem/de vraag?
  - 'Status quaestionis' of 'stand van het onderzoek': welke antwoorden op deze vraag bestaan reeds? Welke publicaties?
  - Wat mis je daar nog? Wat hoop je met het artikel verder aan te vullen? Welke inzichten wil je meegeven?
- Methodiek:
  - Vertel hoe je tot je resultaten gekomen bent: welke archieven, databanken, personen... geraadpleegd werden en welke problematieken zich voordeden
  - niet bij populariserende werken
  - kan ook in voetnoot

Opbouw wetenschappelijke tekst

- 'Corpus' of 'body' van de tekst = je uiteindelijke verhaal
- Discussie:
  - Geef aan wat de relevantie of 'ware betekenis' van je verhaal is
  - Geef aan waar mogelijk nog discussie over kan bestaan, wat nog verder kan aangevuld worden
- Conclusie:
  - Kan samenvallen met discussie
  - Helder betoog met samenvatting van de kernideeën
- Lijst met referenties of bibliografie
  - Evt. 'beredeneerde bibliografie' = aan elke titel (of een cluster van titels) voeg je enkele zinnen toe over de inhoud en relevantie ervan

Online teksten:

Andere structuur:

zie Kernachtig schrijven doe je met de omgekeerde piramide – Frankwatching

Online teksten:

De intro: Belangrijkste informatie

Wie, wat, waar, wanneer, hoe (ong. 30 woorden)

Mag een quote of provocatieve vraag bevatten

De body: Cruciale informatie

Argumenten, controverse, verhaal, bewijs
achtergrond, detail, logica, etc.

Quotes, foto's en video's die het
verhaal ondersteunen/aanvullen

De staart: Extra informatie

Interessante feiten,
gerelateerde informatie.

Mag extra content zijn,
blogs of columns bijv.

de elevator pitch

Referenties

Wat is refereren?

- notenapparaat:
  - Voetnoten vs. eindnoten
  - soms worden literatuurverwijzingen tussen haakjes in de tekst geplaatst bv. (Bergman 1989, 45) in plaats van voet- of eindnoot; dit verwijst dan net zo goed naar de volledige weergave in de literatuurlijst achteraan
- Literatuur- en bronnenlijst achteraan ('bibliografie')

Waarom refereren?

- auteursrecht vs. plagiaat (zie verder)
- controleerbaarheid
- autoriteiten van andere auteurs
- startpunt verder onderzoek bijkomende info voor lezer

Referenties

- Voor welke 'referentiestijl' kies je?
- afhankelijk van richtlijnen tijdschrift of uitgeverij...
- ... of kies voor jezelf een systeem en pas het consequent toe!
- Zie bv. <https://bib.kuleuven.be/training-en-tutorials/citeren> of https://www.arts.kuleuven.be/studeren/studenten/leuven/bachelorpaper_masterproef/bachelorpaper/bestanden_bachelorpaper/bibliografierichtlijnen-1-kw.pdf

Parafrase, citaat of plagiaat

- **Parafrase:**

- in eigen woorden de gedachten van iemand anders formuleren
- zonder aanhalingstekens
- herkomst in voetnoot!

- **Citaat:**

- letterlijk overgenomen
- altijd met aanhalingstekens (soms ook cursief)
- herkomst in voetnoot!
- Wat wegvalt uit citaat: (...) of [...]
- Soms: indien citaat van meer dan 2 regels: insprong

- **Plagiaat:**

- "(gedeelten van) een bron zonder bronvermelding presenteren als een oorspronkelijk product en onder eigen naam "
(definitie UGent: zie [Plagieer niet – Studentenportaal – Universiteit Gent \(ugent.be\)](#))

Vragen?

mariet.calsius@cemper.be
elias.feys@cemper.be

anaïs.verhulst@cemper.be
staf.vos@cemper.be